

Nr 152.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag av lånemedel för gäldande av kostnader för införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; given Stockholms slott den 16 april 1915.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels å riksstaten för år 1916 under rubriken utgifter för kapitalökning bevilja ett anslag, att utgå av lånemedel, å 20,200,000 kronor till utbetalning av ersättning och understöd m. m. enligt de i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket angivna grunder så ock till gäldande av kostnader för de i samma förordning omförmälda kommissioners arbete ävensom av utgifter för bildandet av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet m. m., av vilket anslag högst 500,000 kronor må användas till utbetalande av understöd enligt 12 § i nyssnämnda förordning;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna de belopp, som för ovan nämnda ändamål kunna bliva under samma år erforderliga.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Vennersten.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16
april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten anförde:

Enligt det genom propositionen nr 254 vid 1914 års senare riksdag framlagda förslaget till statsmonopol å tobakstillverkningen i riket uppskattades hela det för monolets införande och utövning erforderliga kapitalet till 55,000,000 kronor, därav 38,500,000 kronor beräknades åtgå till inlösen, ersättningar och understöd i samband med monopoliserings genomförande ävensom till bestridande av kostnader för de i förslaget omförmälda uppskattningskommissionernas arbeten samt bildande av det bolag, som skulle övertaga monolets utövning, medan återstående beloppet, 16,500,000 kronor, beräknades erforderligt för driften av den monopoliserade tobaksindustrien. Det för monolets införande

och utövning sålunda behövliga kapitalet skulle enligt förslaget anskaffas på så sätt, att berörda bolag upptog ett obligationslån på 20,000,000 kronor, att staten mot stamaktier i bolaget bidroge med ett belopp av 18,000,000 kronor och att resten, 17,000,000 kronor, i form av preferensaktier utbjödes till teckning av allmänheten. Statens slutliga utlägg för mono-
polets genomförande komme sålunda att begränsa sig till ett belopp, motsvarande stamaktiekapitalet i bolaget, 18,000,000 kronor; och var det enligt förslaget avsett att detta belopp skulle anskaffas genom anlåtande av lånevägen. Att statens slutliga kapitalutlägg för monopolet kunnat på dylikt sätt begränsas, ehuru staten givetvis måste vara beredd att förskottsvis bestrida alla de utgifter, för vilkas gäldande det ovan angivna beloppet 38,500,000 kronor beräknats, var beroende därpå, att i det upprättade förslaget till kontrakt mellan staten och monopolbolaget meddelats bestämmelse om skyldighet för bolaget att för vad staten till bolaget uppläte och överläte erlägga likvid med belopp, motsvarande de av staten bestridda utgifterna för mono-
polets införande, i vilken likvid skulle ingå stamaktier till belopp av 18,000,000 kronor — under viss förutsättning, som framdeles skall vidare beröras, till något större belopp — medan återstoden av likvidsumman skulle kontant erläggas.

I enlighet med de sålunda angivna grunderna för mono-
polets finansiering föreslog Kungl. Maj:t i särskild proposition, nr 255, riksdagen att, under förutsättning av bifall till Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket m. m., *dels* å riksstaten för år 1915 under rubriken utgifter för kapitalökning bevilja ett anslag, att utgå av lånemedel, å 18,000,000 kronor till utbetalning av ersättning och understöd m. m. enligt de i berörda förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket angivna grunder så ock till gäldande av kostnader för de i samma förordning omförmälda kommissioners arbete ävensom av utgifter för bildande av ett bolag för utövande av statens tobaksmonopol m. m., av vilket anslag högst 350,000 kronor finge användas till utbetalande av understöd enligt vad i sistnämnda förordning stadgades, *dels ock* medgiva, att Kungl. Maj:t finge redan under år 1914 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna de belopp, som för ovannämnda ändamål kunde vara under samma år erforderliga.

Riksdagen, som i huvudsak biträdde Kungl. Maj:ts förslag om införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, fann sig emellertid, på framställning av det utskott — särskilda utskottet nr 3 —

som till förberedande behandling förehåft de i nu ifrågavarande ämne avlåtna propositionerna, böra vidtaga åtskilliga ändringar i de av Kungl. Maj:t föreslagna ersättningsgrunderna, vilka ändringar beräknades komma att föranleda höjning av de utgående ersättningsbeloppen och sålunda jämväl ökning av det för monopolets införande och utövning erforderliga kapitalet. Å sid. 38 och 39 i särskilda utskottets nr 3 utlåtande nr 1 återfinnes en tabellarisk sammanställning av de ökningar i ersättningsbeloppen, som enligt verkställda beräkningar skulle bli en följd av de av utskottet föreslagna och sedermera av riksdagen — med en obetydlig jämkning, som icke ansågs böra inverka å beräkningarna — biträdda ändringarna i ersättningsförordningens bestämmelser. Av sagda sammanställning framgår, att ökningen i ersättningsbeloppen, under förutsättning att det i 11 § av ersättningsförordningen upptagna alternativet B komme till tillämpning, d. v. s. om aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker inom stadgad tid till Kungl. Maj:t avgåve den i nyssberörda författningsrum omförmälda förbindelsen, skulle uppgå till sammanlagt 3,800,000 kronor, därav på aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker skulle belöpa en summa, något överstigande 2,700,000 kronor. Efter omnämnande härav yttrar riksdagen i sin skrivelse den 12 september 1914, nr 261, i nu ifrågavarande ämne vidare följande:

»Medan enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag hela det för monopolets införande och utövning erforderliga kapitalet uppskattades till 55,000,000 kronor, skulle sålunda efter de av riksdagen vidtagna ändringarna detta kapital, därest icke, såsom dock är antagligt, de uppkommande ökningarna i ersättningsbeloppen åtminstone till någon del skulle kunna täckas inom ramen av de i Eders Kungl. Maj:ts förslag upptagna säkerhetsmarginalerna, komma att stiga till 58,800,000 kronor, därav 42,300,000 kronor skulle, i stället för enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag beräknade 38,500,000 kronor, åtgå till inlösen, ersättningar och understöd samt till bestridande av kostnader för uppskattningskommissionernas arbeten och monopolbolagets bildande. Då i enlighet med föreskriften i 2 § i det upprättade förslaget till kontrakt mellan staten och monopolbolaget staten skulle vara skyldig att såsom likvid för vad staten till bolaget upplåter och överlåter mottaga stamaktier i bolaget *dels* till belopp av 18,000,000 kronor *dels ock*, därest hela likvidsumman skulle överstiga 40,000,000 kronor, till det ytterligare belopp, varmed likviden komme att överstiga sistberörda summa, skulle staten sålunda enligt utskottets förslag hava att övertaga stamaktier i bolaget för 2,300,000 kronor utöver de 18,000,000 kronor, som enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag beräknats. Under ovan angivna förutsättningar skulle staten alltså hava att för monopolets genomförande anskaffa ett kapital, som med 2,300,000 kronor skulle överstiga det av Eders Kungl. Maj:t beräknade.»

Hela det av statsmedel erforderliga anslaget för monopolets införande skulle sålunda efter de av riksdagen vidtagna ändringarna i ersätt-

ningsförordningen utgöra 20,300,000 kronor, därav, på sätt av ovan omförmälda, i särskilda utskottets nr 3 utlåtande nr 1 intagna tabellariska sammanställning framgår, ett från 350,000 kronor till 500,000 kronor förhöjt belopp beräknats åtgå till utbetalande av understöd enligt 12 § i ersättningsförordningen.

Av skäl, för vilka i riksdagens förberörda skrivelse, nr 261, närmare redogöres, fann sig riksdagen emellertid icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om monopollagstiftningens ikraftträdande redan den 1 november 1914 utan bemyndigade i stället Kungl. Maj:t att bestämma ikraftträdandet till lämplig tid före utgången av år 1915. Av denna anledning och då det enligt riksdagens mening kunde antagas, att ikraftträdandet i varje fall icke komme att äga rum förrän under slutet av sagda år, fann sig riksdagen icke böra belasta 1915 års statsreglering med hela den för monopoliseringens genomförande beräknade kapitalutgiften utan uppförde å sagda års stat endast ett mindre belopp, 100,000 kronor, till bestridande av kostnaderna för vissa förberedande åtgärder för monopolets genomförande, därom riksdagen, under framhållande att Kungl. Maj:t vid sådant förhållande torde hava att framdeles hos riksdagen äska beviljande av övriga för monopolets införande erforderliga medel, i särskild skrivelse den 12 september 1914, nr 262, gjorde vederbörlig anmälan hos Kungl. Maj:t.

De av riksdagen antagna förordningarna angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket samt om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket hava numera den 15 december 1914 blivit av Kungl. Maj:t utfärdade, därvid tiden för ikraftträdandet genom särskild kungörelse bestämts för den förra förordningen till den 1 juni 1915 och för den senare förordningen till den 1 januari samma år. Under medverkan av ett bankkonsortium har vidare, såsom avsett varit, bildats ett bolag, aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, med vilket den 12 februari 1915 överenskommelse träffats angående utövningen av svenska statens tobaksmonopol i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag till dylik överenskommelse, som varit förelagd 1914 års senare riksdag. Tiden torde sålunda nu vara inne att hos riksdagen göra framställning om beviljande av de medel, vilka, utöver det å riksstaten för år 1915 uppförda förslagsanslaget å 100,000 kronor, äro erforderliga för monopolets införande.

I avseende å storleken av det för ifrågavarande ändamål behöfliga anslaget har jag icke något att erinra mot de av riksdagen i dylikt hänseende verkställda beräkningarna. Då riksdagen vid beräkningarnas uppgörande utgått ifrån, att det i 11 § av ersättningsförordningen upp-

tagna, för aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker förmånligare alternativet B skulle läggas till grund för bestämmandet av den bolaget tillkommande ersättningen, vill jag allenast erinra om, att bolaget numera inom stadgad tid till Kungl. Maj:t avgivit sådan förbindelse, som enligt nyssnämnda författningsrum skulle utgöra förutsättning för B-alternativets tillämpning.

Att, på sätt riksdagen ifrågasatt, räkna med, att de på grund av de av riksdagen vidtagna ändringarna i ersättningsgrunderna uppkommande ökningarna i ersättningsbeloppen åtminstone till någon del skulle kunna täckas inom ramen av de i Kungl. Maj:ts förslag upptagna säkerhetsmarginalerna, anser jag icke tillrådligt. Hela det förut angivna, ur riksdagens beräkningar framgångna beloppet, 20,300,000 kronor, synes mig sålunda böra för monopolets genomförande av statsmedel anvisas; och lär vid sådant förhållande och då, såsom förut nämnts, ett belopp av 100,000 kronor redan för ändamålet ställts till Kungl. Maj:ts förfogande, av riksdagen böra äskas ett ytterligare anslag av 20,200,000 kronor att utgå av lånemedel.

Jag anser mig i detta sammanhang böra nämna, att ett av mig förut denna dag för Kungl. Maj:t anmält förslag till proposition om vissa ändringar i 9 § av ersättningsförordningen icke synes vara ägnat att böra föranleda någon ökning i den uppskattade summan av de i anledning av monopolets införande utgående ersättningsbeloppen och förty icke heller någon höjning av det, enligt vad ovan sagts, för monopoliseringens genomförande beräknade statsanslaget.

Till sist anser jag mig böra anmärka, att för den händelse dylikt anslag till ovan angivet belopp varder av riksdagen beviljat, ur det samma jämväl torde böra täckas vissa av statskontoret på Kungl. Maj:ts befallning förskottsvis av tillgängliga medel redan bestridda utgifter för monopolbolagets bildande.

På grund av vad sålunda anförts och under framhållande av önskvärdheten av att de medel, vilka för nu ifrågavarande ändamål kunna komma att av riksdagen beviljas, må kunna av Kungl. Maj:t i mån av behov disponeras redan under innevarande år, hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen att

dels å riksstaten för år 1916 under rubriken utgifter för kapitalökning bevilja ett anslag, att utgå av lånemedel, å 20,200,000 kronor till utbetalning av ersättning och understöd m. m. enligt de i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket angivna grunder så ock till gäldande av kostnader för de i samma förordning omför-

mälda kommissioners arbete ävensom av utgifter för bildandet av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet m. m.; av vilket anslag högst 500,000 kronor må användas till utbetalande av understöd enligt 12 § i nyssnämnda förordning;

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t må redan under år 1915 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna de belopp, som för ovannämnda ändamål kunna bli under samma år erforderliga.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlätas av den lydelse, bil. litt. . . vid detta protokoll utvisar.

Vid protokollet:

Georg Sjöcrona.
